

Nr 149.

Av herr **Bergström** i Högsön m. fl., om ersättning till Neder-Torneå kommun för kostnader för epidemisjukhusvård.

Neder-Torneå kommunalfullmäktige ha hos undertecknade gjort framställning om att en motion måtte till årets riksdag framföras om ersättning till kommunen ifråga för täckande av de kostnader, som 1918 och 1919 års svårartade tyfusepidemi åsamkat kommunen.

Undertecknade, som måste finna, att de skäl, som av kommunalfullmäktige framförts, äro synnerligen vägande för ett bifall till framställningen, vilja härmed anföra några detaljer rörande detta spørsmål.

Då epidemien vid årsskiftet 1917—1918 utbröt inom Neder-Torneå, troddes först, att uppkomsten härledde sig av smittat kött från en charkuteriaffär i Haparanda stad, till vilken kött plögade levereras av bland annat en slaktare i Haparanda by. Detta torde dock av allt att döma varit en oriktig uppfattning. I stället började såväl läkare som allmänhet söka orsaken i av tyfussmitta förorenat älvsvatten från Torne älv, vilket vatten i stor utsträckning användes till förtäring av allmänheten. Såväl läkare som hälsovårdsmyndigheterna varnade ock för användande av vattnet okokt, och sedermera har ju dricksvatten forslats per järnväg från Hvitvattnets station, belägen cirka 7 mil från Haparanda.

Sannolikt har epidemien uppkommit i Torneå stad eller finska gränslandsbygden. Det första fallet här var en tullvaktmästare Karl David Nathanael Sjöblom och hans hustru. Sjöblom hade under en månads tid före insjuknandet tjänstgjort vid tullvisiteringslokalen, därvid han kom i beröring med från Finland ankommande resenärer och deras effekter, och kunde man ju här söka orsaken till sjukdomens uppkomst, så framt man icke vill antaga att älvsvattnet just vid denna tidpunkt blivit infekterat. Älvsvattnet användes av nämnda familj likaväl som de flesta andra.

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 4 saml. 54 häft. (Nr 149—150.)

Under senare delen av år 1917, då resandeströmmen från Finland och Ryssland var mycket livlig, hade en hel del resande insjuknat i Finland och blevo i Torneå inlagda på epidemisjukhus. Avloppsledningen från detta utmynnar i den del av den väster om Torneå stad gående älvgrenen, vilken vissa tider av året är alldeles så gott som uttorkad. Här har sannolikt infektion uppstått och sedan vid högvatten spritt sig både till Haparanda stad och den på alla sidor av fastlandet omgivande Haparanda by, tillhörande Neder-Torneå socken. I juni eller juli månad brukar högvatten inträda, och vid genomgående av sjukjournalen för kommunens epidemisjukhus finner man, att icke mindre än 37 patienter inlagts i juli, varav dock en del förut legat insjuknade i sina hem. I augusti månad hava endast 5 patienter inlagts. Denna månad påbörjades de förut nämnda vattentransporterna per järnväg. I september månad infördes 14 patienter, i oktober 9, i november 13 och i december 7 stycken. Gå vi in på nyåret 1919 finna vi, att i januari månad inlagts 18, i februari 13 o. s. v. Tendensen till ökningen skulle man kunna sammanställa med den omständigheten, att förutnämnda vattentransporter upphörde i november för kylans skull, varefter allmänheten åter var hänvisad till älvsvattnet.

Att älvsvattnet var bacillhärden synes bekräftas av vissa andra företeelser. Så till exempel insjuknade samtidigt ett 15-tal av arbetarne vid järnvägsbrobygget över älven, vilka alla under arbetet druckit av älvsvattnet. Besättningen på en ångbåt Nils, 3 man, insjuknade också alla samtidigt efter ett tillfälle, då de förtärt älvsvatten.

Vi få också framhålla att i hälsovårdsnämndens i Haparanda protokoll av den 12 januari 1919 följande intagits: »1:ste provinsialläkaren förklarade, att det ej vore tvivel underkastat, att den nu ånyo uppblötsande epidemien vore en så kallad vattenepidemi».

Att spridningen blev så stor synes sålunda ha sin huvudsakliga förklaringsgrund i det allmänna användandet av älvsvattnet. Bidragande orsaker voro väl trångboddheten i följd av stor inflyttning till orten, förekomsten av stora arbeten såsom stadens vattenanläggning, järnvägsbygget Haparanda-Finska gränsen med brobygget över älven m. m. samt trafiken över älven, som vid denna tid förekom och tidigare förevarit. Vidare militärförläggningar å ömse sidor om älven, av vilka åtminstone den ryska förläggningens hygieniska förhållanden voro mycket undermåliga.

Man kan erhålla en föreställning om inflyttningen med att nämna, att mantalsskrivna folkmängden i Haparanda by var år 1915 571 personer,

medan exempelvis den 29 oktober 1917 det utdelades brödkort åt 1,867 personer, den 14 januari 1918 åt 1,566 personer, den 3 juni 1918 åt 1,552 personer och den 16 december 1918 åt 1,361 personer (militärerna oräknade).

Alldeles bestämt kan man våga påstå, att epidemien uppträdde tidigare i Torneå än i Haparanda, och med återopande av läkaren och andras enstämmiga utsago (bl. a. 1:ste provisialläkarens i Norrbotten ämbetsberättelse 1918) kan man sålunda taga för säkert, att epidemiens uppkomst härleder sig från Torneå och det av tyfusmitta förorenade älvsvattnet.

Bekämpandet av sjukdomen har varit en uppgift, som hälsovårdsmyndigheterna lagt an på och som måste sägas ha varit mera än enbart av lokalt intresse. Att denna bygd under flera av världskrigets år varit en koncentrationsplats, rå innevånarna där sannerligen inte för. Den allmänna folkhälsan har inom kommunen förut varit mycket god, och den enda utgift i hälsovårdshänseende, kommunen under det sista tiotalet av år fått vidkännas, har varit 125 kronors hyra för en stuga, som varit avsedd till epidemisjukhus vid fall av behov. Kommunens utgifter för hälsovården har däremot under år 1918 uppgått till 45,416 kronor 20 öre och år 1919 till 25,059 kronor 57 öre.

Bruttokostnaderna för hälsovården år 1918 uppgick till 54,126 kronor 34 öre och år 1919 till 49,792 kronor 20 öre eller sammanlagt 103,918 kronor 54 öre. Å detta bruttobelopp avgår följande fordringar, som även influtit: år 1918 av militären 4,539 kronor 36 öre samt av andra kommuner och enskilda 4,170 kronor 78 öre, år 1919 av andra kommuner 24,732 kronor 63 öre eller tillhoppa 33,442 kronor 77 öre, vadan kommunens nettokostnader för båda åren utgöra tillsammans 70,475 kronor och 77 öre.

För att täcka denna sjukvårdskostnad har kommunen bl. a. nödgats upptaga år 1918 ett kreditivlån å 100,000 kronor förutom förutvarande skulder å 182,124 kronor 61 öre.

Dessa kostnader hava även mycket kännbart påverkat utdebiteringen, vilket framgår av följande specifikation för åren 1915—1920, år 1915 kr. 9: 23, 1916 kr. 8: 60, 1917 kr. 7: 73, 1918 kr. 11: 32, 1919 steg till kr. 17: 90 och år 1920 kr. 12: 30 per 100 kr. inkomst förutom vägskatt med kr. 2 per 100 kr. inkomst.

Tager man då i betraktande, att 1920 års riksdag anslog 600,000 kronor till lindring av kommunernas epidemisjukvårdskostnader och då dessa kostnader, som kommunen blivit utsatt för icke rättmätigt kan anses för enbart av lokalt intresse, utan tvärtom har Neder-Torneå kommun, genom sitt läge

som gränsort, satts i breschen för att bekämpa sjukdomens vidare införande till de övriga delarna av riket, så bör väl statsmakterna rättmätigt lämna lindring uti den för tunga bördan.

Kommunalfullmäktiges framställning går alltså ut på att riksdagen måtte anslå *dels* ett belopp, motsvarande 1918 års epidemisjukvårdskostnad, 45,416 kronor 20 öre samt *dels* samma kostnader för år 1919 med 25,059 kronor 57 öre eller sammanlagt 70,475 kronor 77 öre.

Med anledning av ovanstående skulle vi helst önska, att nämnda utgiftssumma, som tillförts kommunen delvis på grund av en transitotrafik, som ej varit ett *lokalt* intresse för kommunen utan som berört *hela* landet, kunde helt anslås av statsmedel. Men då det möjligen kan anses rimligt, att kommunen tager på sig någon del av summan och med hänsyn till den ansträngda stadsbudgeten, vilja vi inskränka oss till att av riksdagen begära endast *hälften* av denna summa, eller i runt tal 35,000 kronor att betalas av statsmedel, vilket, med hänsyn till vad ovan anförts och med hänsyn till kommunens betryckta ställning och höga uttaxering, måste anses synnerligen rimligt.

Det hemställes alltså, att riksdagen å riksstaten för år 1922 måtte anslå 35 000 kronor som ersättning till Neder-Torneå kommun i Norrbotten för havda kostnader för epidemisjukvården under åren 1918 och 1919.

Stockholm den 21 januari 1921.

K. Bergström.

N. E. Nilsson.

O. W. Lövgren
i Nyborg.

Ernst Hage.
